

UČITELJEVE DIDAKTIČKO-METODIČKE KOMPETENCIJE ZA UČINKOVITU NASTAVNU KOMUNIKACIJU

Maja Brust Nemet, dr. sc.
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Osijek
Andrijana Sili, diplomirana učiteljica
OŠ Josipovac, Josipovac

Sažetak:

Suvremeno je društvo pod utjecajem globalizacije, demokratizacije i snažnog razvoja tehnologije. Stoga se mijenjanju zahtjevi učiteljskog zanimanja i zahtijeva se poticanje novih kompetencija učitelja koje su u korespondenciji s učeničkim kompetencijama. Kvalificiran i kompetentan učitelj, kao i svi ostali nositelji odgojno-obrazovnog procesa, trebaju biti osposobljeni za nastavnu metodiku, koja se stječe završetkom studija i cjeloživotnim učenjem.

U nastavnom je radu važna maksimalna interakcija, komunikacija u vidu dijaloga, zajednički rad s učenicima. Učitelju nisu dovoljna samo znanja koja posjeduje, već i umijeće ponašanja i vještina uspostavljanja, ali i održavanja međuljudskih odnosa u učionici. U suvremenoj je školi važno imati pedagoški kompetentne učitelje koji mogu odgovoriti zahtjevima suvremenog društva. Strateške politike nisu dostatne za kvalitetniji razvoj učiteljske profesije, stoga se predlaže veća povezanost teorije i prakse, to jest veća kontrola uključenosti suvremenih strateških dokumenata te stalno cjeloživotno usavršavanje u vidu funkcije i važnosti suvremenih promjena u skladu s potrebama suvremenog učenika.

Potrebna su stremljenja k boljem i u skladu s potrebama novog učenika, stoga su potrebne brže promjene i fleksibilnost u odgojno-obrazovnom sustavu, veća izbornost te razvitak suvremenih kompetencija utemeljen na kurikulumskim postavkama. Bez kompetentna učitelja, učitelja u kojeg je probuđena želja i potreba za cjeloživotno učenje, nema kompetentna učenika, učenika koji će naučiti kako će se služiti izvorima znanja da bi mogao nastaviti sam učiti nakon svršetka škole, odnosno uključiti se u proces cjeloživotnog učenja.

Ključne riječi: cjeloživotno učenje, kompetencije, komunikacija, suvremeni učitelj, učenici

Uvod

Zanimanje ili poziv učitelja danas je, a bit će i u budućnosti, iznimno važan jer su pored klasičnog obrazovanja i osposobljavanja za profesionalno zanimanje, potrebne nove sposobnosti, načini djelovanja i osobne karakteristike modernog učitelja kako bi mogao odgovoriti suvremenim izazovima. Karakteristike su suvremenog i budućeg učitelja otvorenost iskustva, fleksibilnost ideja i djelovanja te zalaganje za načelo davanja i dobivanja. Učitelj se mora okrenuti prema onim postupcima koji su usmjereni na pomaganje, usmjeravanje, dogovaranje, organiziranje, poticanje, savjetovanje i ohrabivanje učenika. Suvremeni bi se učitelj trebao odlikovati profesionalno-pedagoškim osobinama i kvalitetama koje se ogledaju i manifestiraju kroz funkciju odgojitelja, medijatora, animatora, komentatora, kreatora, inicijatora, partnera, suradnika, prijatelja i slično.

Previšić (2003) ističe važnost uloge suvremenog učitelja koji bi trebao biti odgojitelj, medijator i socijalni integrator kako bi mogao zadovoljiti zahtjeve suvremenog društva. Suvremeno je društvo pod utjecajem globalizacije, demokratizacije i snažnog razvoja tehnologije. Današnji učenici imaju nove potrebe koje znatno mijenjaju i pedagoške uloge suvremenog učitelja. Suvremeni bi učitelj svoj rad trebao temeljiti na osnovnim tipovima učenja, to jest da je spreman sam, a potom i naučiti svoje učenike učiti, činiti i živjeti zajedno. Stoga se mijenjanju

zahtjevi učiteljskog zanimanja i zahtijeva se poticanje novih kompetencija učitelja koje su u korespondenciji s učeničkim kompetencijama.

Suvremeni normativni i strategijsko-razvojni dokumenti, kao što je Nacionalni okvirni kurikulum Republike Hrvatske (2011), sukonstruirani su i utemeljeni na potrebama učenika i učitelja, za razliku od tradicionalne škole gdje je plan i program bio propisan i utemeljen na vanjskim čimbenicima. Učitelji danas imaju veće mogućnosti sukonstrukcije plana i programa te odabira primjerenih metoda, nastavnih sredstava i pomagala koje su u skladu s potrebama suvremenog učenika. Suvremeni bi učitelj trebao svoje djelovanje usmjeriti na pomaganje, usmjeravanje, dogovaranje, organiziranje, poticanje, savjetovanje, ohrabrenje, uloge odgojitelja, informatora, animatora, komentatora, kreatora, akceleratora, katalizatora, izbornika, inicijatora, regulatora, partnera, suradnika i prijatelja (Previšić, 2003). Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije (NN, 2014) kao strateški dokument uz sve kurikularne dokumente sadrži glavne smjernice za cjelovitu kurikularnu i strukturnu reformu u Republici Hrvatskoj, usmjerenu na razvoj ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje i povećanje razine funkcionalne pismenosti učenika, ali i otvorena promjenama i stalnom inoviranju u skladu s razvojem društva, gospodarstva, znanosti, tehnologije, odgoja i obrazovanja (Jokić, 2016). Curtis (2012) smatra kako je uloga dobrog učitelja filozofija odgoja jer dobri učitelji uz podršku normativnih i strategijsko-razvojnih dokumenata i kroz svakodnevni život i rad na temelju povijesnih i suvremenih spoznaja misle kritički i refleksivno o svojoj stručnoj praksi te o smislu i dosezima pedagoških aktivnosti te time promišljaju i jačaju svoje didaktičko-metodičke kompetencije.

DIDAKTIČKO- METODIČKE KOMPETENCIJE UČITELJA

Didaktika kao znanost o poučavanju i učenju, teorija ili znanost o nastavi, teorija obrazovnih sadržaja, teorija upravljanja procesima učenja i primjena psiholoških teorija poučavanja i učenja (Pranjić, 2005) zadaje i zadatke didaktike koje je moguće ostvariti jedino uz didaktički kompetentnog učitelja. Temeljni su zadatci didaktike analiziranje i planiranje odgojno-obrazovnog procesa, osiguravanje praktičnih smjernica za rad i omogućavanje uvida u didaktičke teorije i pravce (Cindić, Miljković i Strugar, 2010).

Prema Tuning projektu (Education and Culture, 2005) specifične su didaktičke kompetencije učitelja: 1. predanost učenikovu napretku i postignuću; 2. kompetentnost u primjeni različitih strategija poučavanja i učenja; 3. sposobnost savjetovanja učenika i roditelja o različitim obrazovnim pitanjima i razvojnim problemima; 4. poznavanje predmeta poučavanja; 5. sposobnost djelotvornog komuniciranja s pojedincima i grupama o obrazovnim pitanjima; 6. sposobnost stvaranja poticajne klime za učenje; 7. razumijevanje obrazovnih teorija i prepoznavanje mogućnosti njihove primjene u praksi; 8. sposobnost upotrebe e-učenja i njegova integriranja u poučavanje i učenje; 9. sposobnost učinkovitog upravljanja vremenom; 10. sposobnost promišljanja i vrednovanja vlastitog rada; 11. svijest o potrebi kontinuiranog profesionalnog usavršavanja; 12. sposobnost kreiranja i primjene različitih strategija za praćenje i vrednovanje procesa i ishoda učenja; 13. sposobnost timskog rješavanja problema; 14. sposobnost integracije osoba s posebnim potrebama u obrazovni sustav; 15. sposobnost poboljšanja okolinskih uvjeta u kojima se učenje i poučavanje odvijaju; 16. sposobnost prilagodbe kurikulumu i nastavnih materijala zahtjevima specifičnog obrazovnog okruženja.

Didaktičke kompetencije prema Fajdetic i Galić (2009) podrazumijevaju kreiranje nastavnih sadržaja u vidu planiranja, programiranja i pripremanja za nastavu, vještina evaluacije i ocjenjivanja te povezivanje teorije i nastavnih metoda stečenih obrazovanjem u nastavnoj praksi. Peko i Mlinarević (2012) ističu kako se didaktičke kompetencije učitelja manifestiraju u dobrom poznavanju prirode procesa učenja i poučavanja, praćenju individualnih razlika među učenicima, prilagođavanju nastavne komunikacije, rabeći suvremene nastavne strategije te vrednovanjem svih dimenzija nastavnog rada.

Schulz (1986) didaktiku smatra teorijom poučavanja, a učitelji uz pedagoški *ethos* trebaju posjedovati i didaktičke kompetencije, a to su: 1. osobna – imati volju, želju da učenici uspiju; ocjena nije samo odraz učenikova znanja; 2. kognitivna – koliko učitelj poznaje didaktičke modele; 3. predmetna – svaki učitelj ima mnogo znanja o svom predmetu, ali koliko ima vremena za diferencijaciju; 4. refleksivna – pratiti kako razred funkcionira; 5. iščitavati iz učeničkih pogleda reakcije; 6. razumjeti ponašanje i na temelju neverbalnih poruka mijenjati sve što nije dobro; 7. funkcionalna – vješto voditi odgojno-obrazovni proces i probuditi motiviranost; 8. emocionalna, socijalna, vizija razvoja (vlastitog); 9. interkulturalna osjetljivost – uvažavanje razlika; 10. emocionalna kompetentnost – upoznavanje vlastitih emocija, upravljanje emocijama, motiviranje samog sebe, prepoznavanje emocija u drugima, ustrajavanje unatoč poteškoćama i frustracijama, obuzdavanje impulzivnosti, reguliranje svojih raspoloženja i onemogućavanje uzrujanosti da zaguši sposobnost razmišljanja, održavanje suradnje; 11. socijalna kompetentnost – individualna obilježja (empatičnost, pravednost i drugo), izgrađena socijalna umijeća (toleriranje, suradnja i drugo), umijećima uspostavlja odnose s učenicima – autoritet, pristupačnost, vedro raspoloženje i vizija razvoja – težiti boljem, većem znanju, trajna želja za razvijanjem, interdisciplinarnost i uvođenje novina u odgojno-obrazovni proces.

Didaktičke su kompetencije učitelja usko povezane s pedagoškim i metodičkim kompetencijama te čine neizostavni dio kvalitetnog učitelja. Svestranost se didaktičko-kompetentnog učitelja ogleda u sposobnosti interdisciplinarnog pristupa, a sveprisutnost svih prethodno navedenih sastavnica kompetencije omogućava učitelja koji može odgovoriti izazovima suvremenog društva i učenika.

Metoda je grčka kovanica sastavljena od riječi *metá* i *hodós*, što znači prema putu, stazi, a što se može protumačiti kao slijedeći ili pronalazeći pravi put. Metoda označava skup načela, pravila i postupaka koje upravljaju djelatnostima u provođenju istraživanja, kako bi se riješio neki problem i postigao određeni cilj (Peretti, 1900). Metodički je pluralizam sadržajno oslonjen na dva temeljna stupca, a to su kvalificirani učitelj i učenik. Kvalificirani učitelj osim stručnih znanja mora raspolagati i visokim umijećem posredovanja naučenih znanja na niže razine što pretpostavlja dodatnu specijalizaciju. Učitelji, kao i svi ostali nositelji odgojno-obrazovnog procesa, trebaju biti osposobljeni za načine predavanja, praćenja i usvajanja pojedinih znanstvenih, stručnih, umjetničkih i ostalih sadržaja, odnosno za nastavnu metodiku, koja je ujedno i kvaliteta koja se treba i mora stjecati. Stoga je neophodno metodičko osposobljavanje učitelja koji je proces kojem je prethodilo stjecanje strukovnih znanja, a omogućava budućem učitelju svojevrstu specijalizaciju, odnosno suvereno snalaženje u odgojno-obrazovnom procesu što se tiče odnosa prema učenicima te cjelokupnom nastavnom okruženju (Pranjić, 2013).

Metodičko znanje, vještine i kompetencije postoje kao autonomno i prepoznatljivo znanje o odgoju i obrazovanju, a odnosi se na pojedini nastavni predmet. To nije samo znanje metoda i postupaka u izvođenju nastavnog sata, nego strukturirano znanje metodike nastavnog predmeta koje se ne susreće u drugim znanostima. Kompetencije metodičara sadrže sve kompetencije učitelja kojima se dodaju i kompetencije znanstvenika osposobljenog za istraživanja nastavnih predmeta za koje je specijaliziran (Bežen, 2008). Matijević (2007) ističe važnost usvajanja znanstvenih kompetencija na primarnom studiju uz upoznavanje svih posebnosti koje obilježavaju određeno metodičko ili znanstveno područje. Osim stjecanja znanstvenih kompetencija učiteljima je potrebno omogućiti i znanstveno usavršavanje u području odgojnih znanosti te metodika koje znanstveno proučavaju odgoj i obrazovanje. Učitelj, koji je spreman spoznavati znanstvena otkrića i sam biti istraživač i sudionik istraživanja, može samostalno doprinosti razvoju svoje odgojne i obrazovne prakse. Učitelj kao istraživač mora poznavati i razumjeti metodologiju pedagoških istraživanja i etiku istraživanja, kontinuirano proučavati dokumentaciju, analizirati, nadograđivati i mijenjati svoj rad putem rezultata stručnih i znanstvenih istraživanja i svoje refleksivne prakse, a sve u svrhu poboljšanja i razvitka svog odgojnog i obrazovnog djelovanja.

Nastavna je metodika sustavno promišljanje teorije i prakse nastave u svrhu poboljšanja odgojno-obrazovnog procesa i kao takva središnji je postulat učiteljeve izobrazbe i prvenstvena joj je funkcija diseminacija znanstvenih spoznaja na nižoj razini, dok je metodologija struke, za razliku od nastavne metodike, način stjecanja znanja na znanstvenoj razini. Ona je primjerenija višoj razini obrazovanja i kao takvu se uči unutar metodoloških predmeta pojedine struke (Pranjić, 2013).

Metodičke kompetencije učitelja prema Fajdetic i Galić (2009) podrazumijevaju: sposobnost poučavanja i praćenja; prepoznavanje i rješavanje obrazovnih problema; poučavanje u ograničenim mogućnostima škole; motivaciju učenika i njihovo uključivanje u razredne aktivnosti; vještinu evaluacije i ocjenjivanja, koja je i didaktička kompetencija.

Kompetencija se metodičara djelomice isprepliće s kompetencijom učitelja jer podrazumijeva sposobnost teorijskog (znanstvenog) i praktičnog metodičkog rada, što sve ne mora ulaziti u kompetenciju dobrog učitelja. Metodička kompetencija učitelja ili metodičko umijeće povezuje znanja, vještine i sposobnosti, uključuje ovlaštenost za obavljanje posla, motivaciju te etičke i socijalne elemente potrebne za uspješno obavljanje posla. Vrlo je složene strukture jer sadrži psihološka, sociološka, filozofska, pedagoška i druga značenja te nije usmjerena toliko na kognitivno, koliko na uspješno djelovanje. Za stjecanje je metodičke kompetencije ključno učenje i iskustvo (Bežen, 2008, str. 391). Pedagoške, metodičke i didaktičke kompetencije međusobno se isprepliću i čine profesionalnog učitelja pedagoški kompetentnim za rad u suvremenoj školi. Yaroshenco (2007) ističe važnost učinkovitih i radikalnih promjena bitnih sastavnica kao što su metodička priprema u okviru profesionalnog i pedagoškog treninga suvremenih učitelja u školama. Pod pojmom se metodičke pripreme podrazumijevaju kompetencije učitelja u području razrade teorijskih osnova poučavanja nastavnih predmeta, kreiranja i primjenu metoda koje osiguravaju uspješno formiranje sposobnosti učenika za integraciju znanja, stvaranje povoljnih uvjeta orijentiranih na sposobnosti učenika, sposobnost kontroliranja odgojnih i obrazovnih postignuća učenika na razini suvremenih zahtjeva za verifikacijom i evaluacijskog učeničkog uspjeha umjesto neuspjeha.

Opće su kompetencije iz područja metodike koje bi trebao posjedovati svaki učitelj nakon završetka studija: stručno-metodička osposobljenost za kritičko promišljanje te sposobnost kvalitetnog i kreativnog planiranja i pripremanja nastavnog sadržaja primjenom suvremenih metodičkih spoznaja. Specifične su metodičke kompetencije: sposobnost razvijanja svijesti te razumijevanje važnosti pojedinog nastavnog predmeta; znanje o procesima spoznavanja u nastavi; znanje o primjeni suvremenih nastavnih sredstava i pomagala u nastavi; znati primijeniti osnovna načela, nastavne metode i metodičke oblike rada u nastavi; sposobnost planiranja i pripremanja nastave; sposobnost praćenja, vrednovanja i ocjenjivanja vlastitog rada te vrednovanje postignuća učenika u nastavnim djelatnostima; sposobnost korištenja informacija, analize i sinteze; sposobnost razvijanja samostalnosti i rada u timu; sposobnost razvijanja istraživačke sposobnosti; stvaralaštvo i kritičko promišljanje; sposobnost i vještina primjene stečenih znanja u sličnim ili novim situacijama; razvijanje želje i potrebe za cjeloživotnim učenjem i usavršavanjem u metodici nastave.

Buchberger (2012) zagovara metodiku mišljenja umjesto metodike gradiva i upućuje na sljedeće: učitelji trebaju usvojiti širok raspon profesionalnih metoda koje smatraju obaveznim uvjetom za osiguravanje poticajnog okruženja za učenje, učitelji trebaju biti sposobni koristiti kriterije koji se mogu opravdati obrazovnom i/ili didaktičkom teorijom, trebali bi razviti stavove zasnovane na istraživanju i refleksivnom promišljanju te postati samostalni i odgovorni profesionalci koji su spremni na suradnju. Ipak Jensen (2003) naglašava kako najbolje metodički osposobljeni učitelji, iako dobro pripremljeni, uvijek ostavljaju mjesto za spontanost. Nije kontradiktorno imati u isto vrijeme i dobro strukturirani plan i biti otvoren za spontane trenutke učenja. I jedno i drugo imaju svoju vrijednost. Mozgu najbolje odgovara učenje u stvarnom životu, koje ga zaokupi i događa se iz više izvora. Interdisciplinarno je učenje proces bliži načinu na koji je ljudski mozak prirodno stvoren za učenje. Stoga je neophodno poticati funkcio-

nalno, a ne reproduktivno znanje, postavljati na pravilan način pitanja učenicima, raditi u projektima i iskustvenim oblicima rada te činiti poveznicu između teorije i prakse kako bi učenici shvatili važnost teorije i naučili primijeniti teorijska znanja i u svakodnevnom životu.

Metodičkom je izobrazbom učitelja u Republici Hrvatskoj potrebno ostvariti sljedeće ciljeve i zadatke: 1. osposobiti učitelje za samostalno planiranje, organiziranje i izvođenje nastave; 2. upoznati i usvojiti tehnike praćenja, vrednovanja i ocjenjivanja rada učenika iz svih nastavnih predmeta; 3. razvijati sposobnost kritičke analize vlastitog rada; 4. razvijati potrebu za usavršavanjem u metodici nastave s teorijskog i praktičnog stajališta (Đuranović, 2005). Uspješnim završetkom studija te cjeloživotnim usavršavanjem razvija se i metodička kompetencija učitelja.

UČINKOVITA NASTAVNA KOMUNIKACIJA

Komunikacija je sredstvo pomoću kojeg dvije ili više osoba razmjenjuju informacije i međusobno utječu na svoja mišljenja i ponašanja, a razgovor je namjerno i nenamjerno, svjesno i nesvjesno, planirano i neplanirano slanje, primanje i djelovanje poruka unutar odnosa među ljudima. Osnovni je instrument odgoja i obrazovanja razgovor između učitelja i učenika, među učiteljima te među učenicima (Brajša, 1994). Učitelj je odgovoran i za slanje, ali i za primanje i djelovanje svojih poruka. Od učitelja se očekuje: stručnost i potpunost; kontrola i uvid u primanje i djelovanje onoga što govori učeniku; poruka treba biti prihvaćena i utjecati na učenike u skladu sa svrhom poslanih poruka; svjesno, namjerno i planirano učiteljevo komuniciranje jer učitelj ne može i ne smije razgovarati bez plana, bez određenih namjera i nesvjesno. Prema Schulzu von Thunu (2002) svaka komunikacija ima svoju izražajnu komponentu i utjecajnu komponentu. Bez izražajne komponente razgovora ne možemo upoznati učenika, a bez utjecajne ga ne možemo odgajati ni obrazovati. Komunikacija treba imati određenu sintaksu, semantiku i pragmatiku. Učitelji trebaju biti razumljivi, stručni u svom poslu, iskreno govoriti svoje mišljenje i pokazati svoj stav o onome što iznose učenicima. Trebaju potaknuti učenike na slušanje predavanog sadržaja, a također moraju znati saslušati učenike i uvažavati njihovo mišljenje. Verbalna bi komunikacija trebala biti potvrđena neverbalnim signalima.

Stručna je i znanstvena strana učiteljeve kompetencije više vezana za nastavne sadržaje, a pedagoška za procese i odnose. U nastavnom je radu jako važna maksimalna interakcija, komunikacija u vidu dijaloga, zajednički rad s učenicima. Ovakav odnos s učenicima uz empatiju motivira učenike na rad, potiče intrinzičnu motivaciju, entuzijazam, kreativnost, samoostvarenje učenika, a potire anksioznost i nezadovoljstvo. Učitelj koji posjeduje pedagoške kompetencije učinit će sretnim i sebe i svoje učenike, učiti će ih da cijene i poštuju jedni druge te da se raduju tuđem uspjehu (Tufekčić, 2012). Složenost se učiteljske profesije povećava zbog nagle ekspanzije novih znanstvenih spoznaja, globalne pokretljivosti, razvoja tehnike i tehnologije, novih društvenih odnosa te organizacije života i rada (Đuranović, 2005), stoga je u suvremenoj školi još važnije imati pedagoški kompetentne učitelje koji mogu odgovoriti zahtjevima suvremenog društva.

Nastavna komunikacija oblikuje kulturu nastave i ona se znatno mijenjala u odnosu tradicionalne i suvremene nastave (Peko, 2014). Komunikacijske su vještine jedne od temeljnih sastavnica socijalne kompetencije i jedne od neophodnih vještina svakog učitelja. U osnovne se nastavne komunikacijske vještine ubrajaju: slušanje, postavljanje pitanja, empatija, osjetljivost za standarde odnosa, poznavanje situacije, samopraćenje, uključenost i upravljanje interakcijom i fleksibilnost ponašanja. Učitelju nisu dovoljna samo znanja koja posjeduje, već i njegovo umijeće ponašanja i vještina uspostavljanja, ali i održavanja međuljudskih odnosa u učionici. Komunikacija se u nastavnom procesu odnosi na kontakt između učitelja i učenika koji se ostvaruju promišljenom interpersonalnom komunikacijom na svim razinama nastavnog procesa. Uloga je učitelja u komunikaciji s učenicima neposredno upućivati na one pos-

tupke i na one aktivnosti, koje će učeniku omogućiti da osobnim misaonim procesima dođe do spoznaje. Loša komunikacija može biti uzrok brojnim problemima i nesporazumima između učitelja i učenika, odnosno stvarati negativnu kulturu nastave u razrednom odjelu. Da bi učenici razumjeli poruku koju im šaljemo ona mora biti jasna, razgovijetna, konkretna, sadržajna i jednostavna.

Previšić (2007: 184) ističe kako su znanje, kompetencija i komunikacija suvremene komponente koje objedinjuju idealan obrazovni tip. Integriran sa slobodom i samostalnošću tvori biće sposobno da cjeloživotnim učenjem odgovori izazovima postmodernih društava.

Strateške politike nisu dostatne za kvalitetniji razvoj učiteljske profesije, stoga se predlaže veća povezanost teorije i prakse, to jest veća kontrola uključenosti suvremenih strateških dokumenata te stalno cjeloživotno usavršavanje u vidu funkcije i važnosti suvremenih promjena u skladu s potrebama suvremenog učenika. Prema Brust Nemet (2015) suvremeni bi učitelj trebao omogućiti okruženje usmjereno k učeniku, a za to su mu neophodne socijalno-pedagoške kompetencije, s čijim posjedovanjem učitelj može stvarati poticajnu kulturu razreda i škole, omogućavati razmjenu informacija, poticati kritičko mišljenje, preispitivanje i rješavanje problema, fleksibilno i inkluzivno okruženje, stavljati naglasak na funkcionalno i primjenjivo znanje, samovrednovanje i vrednovanje, rad na projektima, inovacijama, aktivnom učenju te stimulaciji različitih osjetila učenika. Suvremeni učenik danas treba učitelja koji će organizirati nastavu, stvoriti pozitivno okruženje za učenje, uklanjati barijere za učenje, postavljati otvorena pitanja, pružati konstruktivnu povratnu informaciju te razvijati ključne kompetencije učenika, a preduvjet su razvitku razvijene socijalno-pedagoške kompetencije učitelja, to jest osobna profesionalnost i odgovorno usmjeravanje vlastitog profesionalnog razvoja u procesu cjeloživotnog učenja. Suvremeno cjeloživotno učenje zahtijeva od učitelja kontinuiran rad na sebi u području svog integriteta, osobne snage i pedagoškog takta, profesionalizma, sposobnosti upravljanja, organiziranja, planiranja, vođenja, suradništva, pomaganja, koordiniranja, dijagnosticiranja, djelovanja, vrednovanja i evaluiranja. Potrebna su stremjenja k boljem i u skladu s potrebama novog učenika, stoga su potrebne brže promjene i fleksibilnost u odgojno-obrazovnom sustavu, veća izbornost te razvitak suvremenih kompetencija utemeljen na kurikulumskim postavkama. Kompetencijski pristup ili planiranje odgojno-obrazovnog programa omogućava prijelaz s koncepta prijenosa znanja na ishode učenja, to jest stjecanje temeljnih kompetencija učenika, budućih i sadašnjih učitelja, kako bi se omogućio cjelovit osobni i socijalni razvoj svakog pojedinca uključenog u sustav odgoja i obrazovanja (Brust Nemet, 2015).

DIDAKTIČKI KOMPETENTAN UČITELJ – ZAHTJEV UČITELJSKOG ZANIMANJA

Odgojno-obrazovni je proces sustavno organizirana zajednička aktivnost učitelja i učenika na ostvarenju zadataka odgoja i obrazovanja (Bognar i Matijević, 2005: 31). Kao takva promatra se i poučava i s komunikacijskog aspekta te kao socijalni proces u kojem sudjeluju učenik, učitelj, šira društvena okolina, a koriste se i određeni komunikacijski mediji koji prenose i prikazuju određene nastavne sadržaje te omogućuju socijalnu interakciju i razmjenu informacija među sudionicima nastave. Učitelji u gotovo svim zemljama svijeta danas se bore s izradom i primjenom kurikuluma koji bi se temeljili na standardima te ishodima učenja.

Život i rad u suvremenom društvu brzih promjena i oštre konkurencije zahtijevaju nova znanja, vještine, sposobnosti, vrijednosti i stavove, tj. nove kompetencije pojedinca, koje stavljaju naglasak na razvoj inovativnosti, stvaralaštva, rješavanja problema, razvoj kritičkoga mišljenja, poduzetnosti, informatičke pismenosti, socijalnih i drugih kompetencija. Njih nije moguće ostvariti u tradicionalnom odgojno-obrazovnom sustavu koji djeluje kao sredstvo prenošenja znanja. Pomak u kurikulumskoj politici i planiranju s prijenosa znanja na razvoj kompetencija znači zaokret u pristupu i načinu programiranja odgoja i obrazovanja. Meyer (2012) ističe kako nastava orijentirana na kompetencije sama nije dovoljan uvjet za dobru nastavu te da planiranje nastave orijentirane na kompetencije ne dostiže dubinu refleksije i ne možemo

ju shvatiti kao teoriju, već samo kao nastavni koncept. Orijentacijom na kompetencije proces se poučavanja i učenja obrće i kreće se od ishoda učenja. Pri tome se umjesto prenošenja nastavnih sadržaja svim učenicima kroz frontalnu nastavu naglasak stavlja na stjecanje kompetencija kod pojedinačnih učenika, no nedostaci se vide u lakšoj primjeni u dobro strukturiranim predmetima poput matematike, a primjena je dvojbena u predmetima iz područja umjetnosti. Stoga Palekčić (2015: 376) predlaže odgojnu nastavu, odnosno da se u teorijskim i empirijskim istraživanjima treba polaziti od uvažavanja osobitosti nastave kao pedagoške konstrukcije, a ne polaziti od pukog prihvatanja ciljeva koji se nastavi „izvana“ postavljaju i u nju tim ciljevima prilagođavaju.

Razvoj nacionalnog kurikulumusa usmjerena na učeničke kompetencije predstavlja jedan od glavnih smjerova kurikulumske politike u Republici Hrvatskoj i mnogim drugim europskim zemljama. Nacionalni okvirni kurikulum promiče odgoj i obrazovanje usmjeren na učenika koji podrazumijevaju:

- prilagođivanje odgojnih i obrazovnih nastavnih oblika, metoda i sredstava rada pojedinačnim potrebama i sposobnostima učenika, kako bi se osigurao odgojni i obrazovni uspjeh svakoga pojedinca;
- odabir i primjenu odgojnih i obrazovnih oblika, metoda i sredstava koji će poticajno djelovati na razvoj svih područja učenikove osobnosti;
- planiranje i pripremu školskog i nastavnog rada prema sposobnostima učenika, pripremajući različite sadržaje, različitu organizaciju i tempo nastave;
- prihvatanje različitih stilova učenja učenika, kao i razvojnih razlika između dječaka i djevojčica te između pojedinih učenika općenito;
- uvođenje primjerenih oblika i metoda poučavanja i učenja koji će omogućiti aktivno, samostalno učenje i praktičnu primjenu naučenog;
- uporabu različitih relevantnih izvora znanja i nastavnih sredstava koji potiču sudjelovanje, promatranje, samostalno istraživanje, eksperimentiranje, otkrivanje, zaključivanje, znatiželju te učenje kako učiti;
- stvaranje ugodna odgojno-obrazovnog, razrednog i školskog ozračja koje će poticati zanimanje i motivaciju učenika za učenje te će im pružiti osjećaj sigurnosti i međusobnog poštivanja
- prepoznavanje i praćenje učenika s posebnim potrebama;
- pružanje pomoći učenicima s teškoćama i senzibiliziranje ostalih učenika za njihove potrebe, pružanje pomoći i suradnju (NOK, 2011).

Kurikulumski pristup usmjeren na razvoj kompetencija traži promjene metoda i oblika rada. Predlažu se otvoreni didaktičko-metodički sustavi koji učenicima, ali i učiteljima, pružaju mogućnosti izbora sadržaja, metoda, oblika i uvjeta za ostvarivanje programskih ciljeva (NOK, 2011).

Suvremeno društvo mijenja zahtjeve učiteljskog zanimanja, ono traži suvremenog učitelja, didaktički kompetentnog učitelja. Kreativnim i inovativnim aktivnostima u odgojno-obrazovnom procesu prožetim savjetom, koordiniranjem i usmjeravanjem učenika, uz odgovarajuću potporu u njegovu otkrivanju i istraživanju, razvijanju znanja i vještina, sukladno osobnim mogućnostima, učitelj se može odmaknuti od klasičnog poučavanja i učenja u čemu će mu pomoći primjena različitih didaktičkih sustava poučavanja (heurističko poučavanje, projektna, problemska, kreativna, iskustvena, otvorena nastava), zatim primjena suvremenih metoda poučavanja, umreženi socijalni oblici rada, tehnički i elektronski uređaji, posebice oni koji olakšavaju približavanje nastavnih sadržaja učenicima te njihovo usmjeravanje na samostalno učenje i na raznovrsne samostalne aktivnosti. Iz jasnoće ovih polazišta učitelj može usmjeriti svoje profesionalno djelovanje na aktivno i kreativno učenje i osposobljavanje učenika za život i cjeloživotno učenje, a time i na odmak od svega prevladanog i nepotrebnog

u školskom odgoju i obrazovanju. Kad učitelja kao kompetentnoga identificiraju i priznaju učenici, roditelji i škola u cjelini, to potvrđuje njegovu sposobnost činjenja u svakom odvojenom, ali i u umreženom području rada (Jurčić, 2012).

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Učiteljeva su osobnost, pedagoški takt i profesionalna kompetentnost ključne odrednice i smjernice za razvitak kulture razreda i škole. Mijenjanjem je sebe i stalnim cjeloživotnim učenjem moguće nadograđivati vlastite kompetencije i omogućavati ozračje koje je pogodno za cjelokupan razvitak osobe, kako učitelja, tako i suvremenog učenika.

Posjedovanjem didaktičko-metodičkih kompetencija učitelj može stvoriti preduvjete za poticajnu kulturu razreda i škole pomoću učinkovite nastavne komunikacije, omogućavanje razmjene informacija, poticanje kritičkog mišljenja, preispitivanje i rješavanje problema, fleksibilnog i inkluzivnog okruženja, stavljanja naglaska na funkcionalno i primjenjivo znanje, samovrednovanja i vrednovanja, rada na projektima, inovacijama, aktivnom učenju te stimulaciji različitih osjetila učenika. Suvremenom je učeniku danas potreban učitelj koji će organizirati nastavu, stvoriti pozitivno okruženje za učenje, uklanjati barijere za učenje, postavljati otvorena pitanja, pružati konstruktivnu povratnu informaciju te razvijati ključne kompetencije učenika.

Kompetentni su oni učitelji koji čine razliku u našem odgojno-obrazovnom sustavu, to jest njihova osobna profesionalnost i odgovorno usmjeravanje vlastitog profesionalnog razvoja u procesu cjeloživotnog učenja zahtijeva kontinuiran rad na sebi u području učiteljevog integriteta, osobne snage i pedagoškog takta, profesionalizma, sposobnosti upravljanja, organiziranja, planiranja, vođenja, suradništva, pomaganja, koordiniranja, dijagnosticiranja, djelovanja, vrednovanja i evaluiranja. Praćenjem novih pedagoških spoznaja u Republici Hrvatskoj i svijetu uočavaju se promjene o važnosti didaktičko-metodičkih kompetencija učitelja koje se mijenjaju u skladu s promjenama društva, globalizacijom, kretanjima na tržištu rada, pojavom novih tehnologija i racionalizacijom poslovanja, stoga je neophodno činiti promjene u svim razinama odgojno-obrazovnog sustava kako bi učenici i učitelji mogli aktivno sudjelovati u društvu.

POPIS LITERATURE

- Bežen, A. (2008). *Metodika- znanost o poučavanju nastavnog predmeta*. Zagreb: Učiteljski fakultet, Profil.
- Bognar, L., Matijević, M. (2005). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Brajša, P. (1994). *Pedagoška komunikologija*. Zagreb: Školske novine.
- Brust Nemet, M. (2005). *Socijalno-pedagoške kompetencije učitelja u kurikulumu kulture suvremene škole. (Doktorska disertacija)*. Zagreb: Filozofski fakultet.
- Buchberger, I. (2012). *Kritičko mišljenje: priručnik kritičkog mišljenja, slušanja, čitanja i pisanja*. Rijeka: Udruga za razvoj visokoga školstva Universitas.
- Cindrić, M., Miljković, D., Strugar, V. (2010). *Didaktika i kurikulum*. Zagreb: IEP-d2.
- Curtis, W. (2012). Filozofija odgoja. U B. Duffour i W. Curtis (Ur.), *Studij odgojno-obrazovnih znanosti* (str. 71-98). Zagreb: Educa.
- Đuranović, M. (2005). *Kurikulum pedagoške kompetencije učitelja*. (Magistarski rad). Zagreb: Filozofski fakultet.

- Education and Culture (2005). *Tuning Educational Structures in Europe: Summary of Outcomes – Education*, Pristupljeno 3.12.2014. http://www.ihep.org/assets/files/gcfc-files/Tuning_Educational_Structures_in_Europe_Universities__contribution.pdf
- Fajdetić, M., Galić, M. (2009). *Kompetencije učitelja*. Pristupljeno 10.1.2013. <http://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CBwQFjAA&url=http%3A%2F%2Fos-zakanje.skole.hr%2Fupload%2Fos-zakanje%2Fimages%2Fmultistatic%2F69%2FFile%2FFajdetic%2520i%2520Galic%2520-%2520Kompetencije-Vukovar.ppt&ei=GYWYU63iBcny7AakuoCAAg&usq=AFQjCNH4lv9TW71rruChyPfs-l4zrCDnPA&bvm=bv.69837884,d.ZGU>
- Jensen, E. (2003). *Super-nastava- nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje*. Zagreb: Educa.
- Jokić, B. (2016). *Cjelovita kurikularna reforma*. Pristupljeno 22.3.2016. <http://www.kurikulum.hr/>
- Jurčić, M. (2012). *Pedagoške kompetencije suvremenog učitelja*. Zagreb: Recedo.
- Matijević, M. (2007). Znanstvene kompetencije učitelja primarnog obrazovanja. U N. Babić (Ur.), *Kompetencije i kompetentnost učitelja* (str. 303-308). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Učiteljski fakultet u Osijeku, Kherson State University Kherson.
- Meyer, H. (2012). Kompetenzorientierung allein macht noch einen guten Unterricht. *Lernende Schule*, 15(58), 7-12.
- Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje* (2011). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske.
- Palekčić, M. (2015). *Pedagogijska teorijska perspektiva- Značenje teorije za pedagogiju kao disciplinu i profesiju*. Zagreb: Erudita.
- Peko, A., Mlinarević, V. (2012). Didaktičke kompetencije visokoškolskih nastavnika u konceptu cjeloživotnog obrazovanja. *Évkönyv*, 6(1), 65-75.
- Peko, A. (2014). O kulturi nastave. U A. Peko, R. Varga, V. Mlinarević, M. Lukaš, E. Munjiza, *Kulturom nastave (p) o učeniku* (str. 13-47). Osijek: Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Učiteljski fakultet u Osijeku.
- Peretti, A. (1900). *Metodo- Enciclopedia pedagogica* IV. Brescia: Editrice La Scuola.
- Pranjić, M. (2005). *Didaktika- povijest, osnove, profiliranje, postupak*. Zagreb: Golden marketing- Tehnička knjiga, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.
- Pranjić, M. (2013). *Nastavna metodika u riječi i slici*. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.
- Previšić, V. (2003). Suvremeni učitelj: odgojitelj-medijator- socijalni integrator. U I. Prskalo i S. Vučak (Ur.), *Učitelj-učenik-škola* (str. 13-20). Petrinja: Visoka učiteljska škola i Hrvatski pedagoški književni zbor.
- Previšić, V. (2007). Pedagogija prema cjeloživotnom obrazovanju i društvu znanja. U V. Previšić, N.N. Šoljan i N. Hrvatić (Ur.), *Pedagogija prema cjeloživotnom obrazovanju i društvu znanja*. Zagreb: Hrvatsko pedagoško društvo.
- Schulz, W. (1986). Die lehrtheoretische Didaktik. U H. Gudjons (Ur.), *Didaktische Theorien* (29-45). Hamburg: Bergmann Helbig.
- Schulz von Thun, F. (2002). *Kako međusobno razgovaramo (1-3)*. Zagreb: Erudita.
- Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije* (2014). Zagreb: NN, br. 124, Hrvatski sabor Republike Hrvatske. Pristupljeno 22.3.2016. http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_10_124_2364.html
- Yaroshenco, O. (2007). Forming a professional competence of future teacher: achievements and problems. U N. Babić (Ur.), *Kompetencije i kompetentnost učitelja* (str. 403-409). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Učiteljski fakultet u Osijeku, Kherson State University Kherson.

Tufekčić, N. (2012). Ekopedagoške kompetencije odgajatelja: preduvjet za ekopedagoški odgoj i obrazovanje djece i mladih. *Metodički obzori*, 7(3), 87-96.

Teacher's Didactic-Methodological Competencies for Effective Communication in Teaching

Abstract: Modern society is influenced by globalization, democratization and a strong technology development. The demands for the teaching profession are changing as well, and a provision of new competencies of teachers that are in correspondence with the students' competence is necessary. A qualified and competent teacher, as well as all other holders of the educational process, should be trained for teaching methodology, which is awarded upon university completion and through lifelong learning.

Working in a classroom requires maximal interaction; communication in the form of a dialogue, working together with students. Teachers cannot simply rely on their knowledge, the way they carry themselves is also important, as well as possessing skills for acquiring and maintaining interpersonal relationships in the classroom. A contemporary school requires pedagogically competent teachers who can meet the demands of a modern society. Strategic policies are not sufficient for a quality development of the teaching profession, therefore, a greater connection between the theory and practice is proposed, that is, a more controlled inclusion of contemporary strategic documents and permanent lifelong learning in the form of function and importance of contemporary changes in accordance with the needs of contemporary students.

Striving towards something better and in accordance with the needs of new students is extremely important, therefore faster changes and flexibility in the educational system, more choices and the development of modern competencies based on curricular settings are needed. Without a competent teacher, and a teacher with an awakened desire and need for lifelong learning, there will be no competent students, there will be no students who will learn how to use sources of knowledge to be able to continue learning after school, i.e. to get involved in the process of lifelong learning.

Keywords: contemporary teacher, students, competencies, communication, lifelong learning

Didaktisch-methodische Lehrerkompetenzen für effektive Unterrichtskommunikation

Zusammenfassung: Die moderne Gesellschaft wird durch die Globalisierung, Demokratisierung und starke technologische Entwicklung beeinflusst. Daher ändern sich die Anforderungen an den Lehrerberuf und eine Förderung von neuen Lehrerkompetenzen ist erforderlich, die mit den Schülerkompetenzen in Übereinstimmung sind. Eine qualifizierte und kompetente Lehrkraft, sowie alle anderen pädagogisch Verantwortlichen im Bildungsprozess, sollen für die Unterrichtsmethodik ausgebildet werden, die mit dem Studiumsabschluss und dem lebenslangen Lernen erworben wird.

Die maximale Interaktion, Kommunikation in Dialogform und Zusammenarbeit mit den Schülern sind von Bedeutung in der pädagogischen Arbeit. Das bereits angeeignete Wissen reicht dem Lehrer nicht mehr aus, sondern er muss auch die Verhaltenskunst und die Fähigkeit beherrschen, sowohl zur Schaffung als auch zur Aufrechterhaltung der zwischenmenschlichen Beziehungen in der Klasse. Es ist von großer Bedeutung, in der modernen Schule pädagogisch kompetente Lehrer zu haben, die den Anforderungen der modernen Gesellschaft gerecht werden können. Strategische Maßnahmen reichen für die Qualitätsentwicklung des Lehrerberufs nicht aus. Deshalb wird eine größere Verbindung zwischen Theorie und Praxis vorgeschlagen, d.h. eine besser kontrollierte Einbeziehung der modernen strategischen Dokumente und die permanente lebenslange Weiterbildung in Form der Funktion und der Bedeutung der zeitgenössischen Änderungen in Übereinstimmung mit den Bedürfnissen des heutigen Schülers.

Des Weiteren sind Bestrebungen nach besseren Zuständen in Übereinstimmung mit den Bedürfnissen der neuen Schüler notwendig. Deswegen muss es zu schnelleren Veränderungen und mehr Flexibilität im Bildungssystem kommen, zu mehr Auswahlmöglichkeiten und zur Entwicklung moderner curriculumbasierter Kompetenzen. Ohne einen kompetenten Lehrer, einen Lehrer, in dem der Wunsch und die Notwendigkeit nach lebenslangem Lernen geweckt wurde, gibt es keine kompetenten Schüler, die befähigt sind, Wissensquellen zu nutzen, um auch nach dem Schulabschluss alleine weiter zu lernen, bzw. sich in den Prozess des lebenslangen Lernens einzugliedern.

Schlüsselbegriffe: moderne Lehrkraft, Schüler, Kompetenzen, Kommunikation, lebenslanges Lernen